

ZNANSTVENO-RAZISKOVALNO DELO V SPOMENIŠKI SLUŽBI

U V O D

Konservatorstvo, ki se je razvilo v specifično interdisciplinarno strokovno - raziskovalno smer, se v tem svojstvu oblikuje tudi kot kompleksna, samostojna raziskovalna in znanstvena disciplina. Postopno je dozorelo spoznanje, da je treba praktično in empirično dosežena spoznanja formulirati tudi v teoretični obliki, posebej še če ugotovimo, da je konservatorstvo vednost, ki združuje prvine družbenih in tehničnih ved. Ker gre v precejšnji meri za dejavnost (z vsemi posledicami, ki jih narekujejo tako družbeni razvoj in njegova specifika v samoupravnih pogojih družbenega življenja kot ideološka izhodišča varovanja pomnikov kulturne in civilizatorične preteklosti), ki je ni mogoče zreducirati na raven pozitivističnega ali neopozitivističnega pragmatizma, stoji pred nami zahtevna naloga. Ugotavljamo namreč, da sta oba kompleksa vprašanj (bazičnih in specialističnih, takojšnji rabi namenjenih rezultatov raziskovanj) ki konservatorsko stroko obvladujeta, pravzaprav komaj načeta.

Iz pretežno prakticistične usmeritve, ki je teoretična spoznanja aplicirala večinoma le na ožjih ravneh posamičnih usmeritev (umetnostna zgodovina, etnologija, arheologija - kot vede, ki se ukvarjajo s sporočilom spomenika, torej ne neposredno s spomenikom kot fizično danostjo) izvira tudi nedefiniran položaj spomeniškega varstva tako v širokem krogu raziskovalnih disciplin, kot v odmevnem družbenem prostoru. Zato lahko govorimo o "nerazumevanju" družbe in strokovnjakov, delujočih izven spomeniških institucij, kot o odmevu na nerazčiščenost temeljnih vprašanj znotraj v uvodu označene stroke (raziskovalne, znanstvene discipline)?

Hkrati pa moramo ugotoviti, da je spomeniško varstvo dejavnost (na teoretični in praktični ravni), ki je (in bi morala biti) vpeta v družbeno stvarnost z neštevilnimi nitmi. Prav soodvisnost med družbenimi dogajanjem pri nas ter spomeniškim varstvom pa narekuje tudi iskanje samostojnih poti in nove teoretične osnove. Spomenik, kot pomnik preteklih dogajanj, je hkrati tudi spomenik konkretnega časa in prostora v katerem kot spomenik funkcionira - prav zato je "filozofska", ideološka opredelitev varstva in metodologije ena od temeljnih nalog spomeniške dejavnosti. Hkrati s teoretično opredelitvijo predmeta varovanja, ki bo inaugurirala spomenik kot materialno vrednoto z vsemi konsekvencami, ki jih ima v vplivanju na formiranje socialistične družbe zavesti in družbene nadgradnje, se odpira tudi vrsta ožje formuliranih problemov, ki zadevajo konkretno obravnavo spomenika, od topografije do tehniških, sanacijskih prijemov in končno do študija fizikalnih in kemičnih lastnosti posameznih detajlov na spomeniku.

Teoretične predpostavke, na katerih temelji varovanje spomenikov v drugih državah in drugačnih družbeno-političnih sistemih, so za akcijo v našem prostoru največkrat nesprejemljive in neuporabne, saj reflektirajo bodisi kapitalistično, bodisi državno lastniško ideologijo. Refleks teh ideologij, ki so največkrat skrite pod plaščme objektivnega pozitivizma in kulturniške nepristranosti (gre večinoma za velike umetnine, ki so po dikciji vseh teorij last celotnega človeštva) se kaže tako v izboru spomenikov kot v njihovi prezentaciji, predvsem pa v zavestnem usmerjanju sporočil, ki naj bi jih spomenik vseboval. Prav zato je ena od bazičnih nalog konstrukcija take metodologije, ki bo dala neobremenjeno in "neprirejeno" sliko dogajanj v družbi in času, ki jo spomenik kot objektivna priča vsebuje in posreduje. Seveda le pod pogojem, da teh sporočil ne prikrajamo tako ali drugače deformiranim teorijam, ki izražajo samoupravnim idealom nasprotujoče težnje.

Teoretične raziskave, ki so bile zaradi objektivnih razlogov (pospešeno saniranje in restavriranje spomeniškega fonda, ki je bil uničen ali prizadet med vojno vihro) dolgo časa zapostavljene, narekujejo tudi specifično organizacijo raziskovalnega družbenega modela in iz osnov dialektičnega materializma, je treba najprej doseči (gre seveda za idealno stanje, ki ga lahko dosežemo le postopno) relativno jasnost izhodišč, tako za opredeljevanje kot za prezentacijo spomenikov. Hkrati pa moramo stremeti k povezanosti in soodvisnosti med praktičnim in teoretičnim delom - preprosto bi to pomenilo, da je treba ne le spoštovati, marveč tudi tvorno vključevati v sferah znanosti tudi dognanja in prizadevanja na navidezno povsem prakticističnih ravneh. Tak sistem pa zahteva izjemno široko razgledanost vseh delavcev, strokovnjakov v spomeniški dejavnosti, predvsem pa njihovo povezanost v homogenih interdisciplinarnih in interinstitucionalnih teamih.

Taka povezanost, je kljub paradoksnemu videzu potrebna tudi pri bazičnih raziskavah, ki gredo v našem primeru predvsem v filozofsko teoretično smer, saj je treba fiksirati in razjasniti smisel in pomen varovanja spomenikov v naši samoupravni družbi. Bazične raziskave pa se morajo odvijati tudi v sferah posameznih panog in panog, ki obravnavajo posamezne spomeniške vrste in zvrsti. Prav tu je povezanost med prakso in teorijo še toliko pomembnejša, sodelovanje na vseh ravneh pa več kot nujno. To pa spet pomeni, da se nobena institucija (ali neformalni team delavnih strokovnjakov) ne more zapreti vase in gojiti zgolj ene smeri (teoretične ali praktične), še manj pa je na mestu misel, da je mogoče v okviru ene institucije opraviti prav vse, posebej če pomislimo, da so institucije (Zavodi) v bistvu le razmeroma majhne in nepopolne asociacije strokovnjakov.

V tej smeri pa se nam odpira tudi sociologija dejavnosti in sociologija spomeniških vrst (zvrsti) kot sestavine družbenega življenja v vsem času funkcioniranje spomenika, saj je pomemben ne le kot materialna priča (vrednost, vrednota), marveč kot nosilec določenih socialnih vplivanj v bazi in nadgradnji.

V najširšem pomenu lahko ugotovimo, da je razmeroma mladi vedi kot je konservatorstvo znanstvena in raziskovalna dejavnost potrebna; saj bo brez nje tudi praksa zdrknila na obrtniško raven, nekam na mejo med amatersko umetno obrtjo in oblikovanjem okolja, ki pa z zgodovinskimi dimenzijami in socialnim učinkovanjem integralnega spomenika nima nikakršne zveze.

Zato je v organizacijskem pogledu potrebna inaugurirati inciaciono, raziskovalno jedro (team), ki bi načrtno zastavilo delo na poglobljanju strokovnih vprašanj - vendar tako, da bi ob poglobljenem znanstveno-raziskovalnem delu padle tudi pregrade med teorijo in prakso ter med posameznimi, pretežno v eno od obeh temeljnih smeri uravnanimi ustanovami in skupinami strokovnjakov.

dr. Ivan Sedej